

WWW.CSRSKABUL.COM

مرکز مطالعات استراتژیک و منطقی د ستراتژیکو او سیمه‌ییزو څېړنو مرکز

تحليل هفته

شماره: ۶۹ (از ۱۳ الی ۲۰ ثور ۱۳۹۳ هـ ش)

این نشریه مجموعه تحلیل رویدادهای مهم سیاسی و اقتصادی هفته‌وار است که به زبان‌های پشتو، دری، انگلیسی و عربی، توسط مرکز مطالعات استراتژیک و منطقی تهیه و نشر می‌گردد، تا نهادهای سیاست‌گذار از آن استفاده نمایند.

په دې ګڼه کې لاندې مطلبونه لولئ:

تیرانزیت؛ یو له پامه غورځېدلی خو مهم لومړیتوب

- مقدمه
- پر بهرنیو مرسته تکیه او له لاسه وتلي فرصتونه
- د تیرانزیت بالقوه فرصت او وروستی پروژې

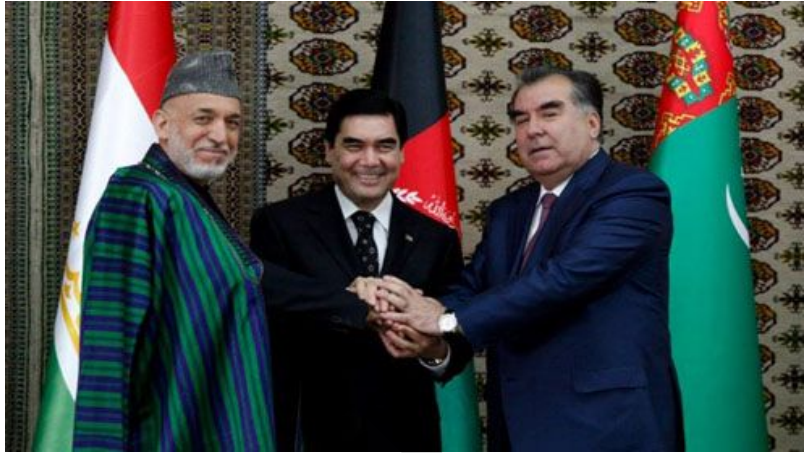

ابعاد گستردهٔ تقابل روسیه و غرب بر سر اوکراین

- بحران اوکراین برای امریکا این فرصت را فراهم خواهد کرد تا به نفوذ بیشتر در اروپای شرقی بپردازد و حتی به این کشورها اسلحه بفروشد. در شرایطی که ناتو در تجربهٔ خود در افغانستان توفیقی نداشت و حتی در میان اعضای این سازمان نظامی نشانه هائی از اختلاف دیده می‌شد، روسیه هراسی می‌تواند وسیله ای برای بخشیدن جان تازه به پیکر ناتو باشد.

ترانزیت؛ یو له پامه غورځېدلی خو مهم لومړیتوب

مقدمه

د افغانستان، تاجکستان او ترکمنستان تر منځ د رېل پټلۍ د پروژې د پلي کېدو لپاره، د تاجکستان په پلازمېنه دوشنبه ښار کې دویمه غونډه جوړه شوه او د دغې پټلۍ اصلي مسیر ۶۳۵ کیلومتره او فرعي مسیر ۱۶۰ کیلومتره ومنل شو.

د دغې اوسپنیزې لارې د جوړولو په اړه، د ۲۰۱۳ زېږدي کال په مې میاشت کې، د درې واړو هېوادونو د ولسمشرانو تر منځ هوکړه شوې وه.

په اوسنۍ درې اړخیزه غونډه کې پرېکړه وشوه، چې د تاجکستان له خوا به په دواړو مسیرونو هم مهاله کار پیلېږي او د فرعي مسیر پروژه به، د دريو کلونو په موده کې د ۲۴۰ میلیون امریکایي ډالرو په لگښت سره بشپړېږي، چې د افغانستان لپاره به د ترانزیت له پلوه غوره عایداتي سرچینه وي. همدا موضوع د ستراتېژیکو او سیمه ییزو څېړنو مرکز د اوونۍ تحلیل د بورډ له خوا څېړل شوې ده:

پر بهرنیو مرسته تکیه او له لاسه وتلي فرصتونه

په تېرو څه باندې لسو کلونو کې د یوې هر اړخیزې او اغېزناکې اقتصادي تگلارې نشتوالی، په دولت او خصوصي سکتور کې ټیټ ظرفیت، ناامنی، د ښې حکومتوالۍ نشتوالی، په دولتي ادارو کې پراخ اداري فساد،

اقتصادي بنسټونو لکه برېښنا، گاز، رېل پټلیو، لویو ترانزیتي لارو، سترو هوايي ډگرونو او داسې نورو ته پام نه کول او یو شمېر نور لوی او واړه لاملونه د اقتصادي ودې پر وړاندې ځینې خنډونه گڼل کېږي.

د اقتصادي کارپوهانو په اند، کومه طرحه چې له ۲۰۰۲ کال وروسته د افغانستان د ملي انکشافی پلان په چوکاټ کې جوړه شوې، له خپلو یو شمېر کمزوریو سره سره، تر ډېره د کاغذ پر مخ پاتې شوې او هغه ډول چې اړتیا ده، په بنسټیني ډول د ملي انکشافی پلان په توگه نه ده عملي شوې.

په تېره څه باندې یوه لسيزه کې تر ډېره پر بهرنیو مرستو تکیه شوې، په داسې حال کې چې د بهرنیانو له خوا مرستې د ځانگړو موخو لپاره ورکول کېږي، چې بنیایي ځینې وخت به اغېزناکې وي، لکه دا چې له دویمې نړیوالې جگړې وروسته د مارشال پلان له مخې، د اروپا په بیارغونه کې د اقتصادي ودې لپاره اغېزمنې ثابتې شوې؛ خو په افغانستان کې یې اغیز څرگند نه و، چې کېدای شي د نورو بنسټیزو عواملو تر څنګ یې یو لامل دا هم وي، چې موخه یې یوازې اقتصادي نه، بلکې سیاسي هم وه.

یو شمېر اقتصادپوهان په دې باور دي، چې افغانستان هغه مهال د باثباته اقتصادي ودې په لور حرکت کولای شوی، چې د اقتصادي ستونزو لپاره یوه اغېزناکه او هر اړخیزه افغاني حل لاره موندل شوې وي؛ په لومړي سر کې باید د لگښتونو لپاره معقولې عایداتي سرچینې لټول شوې وي او د ملي بودجې په چوکاټ کې د مصرف او عاید ترمنځ انډول رامنځته شوی وي او بیا داسې یوه ملي اقتصادي تگلاره غوره شوې وي، چې په لنډ مهال او اوږده مهال کې یې د افغانستان اقتصادي لیدلوری څرگند کړی وي.

د اوبو د کوچنیو بندونو له لارې د بهېدونکو اوبو مدیریت او د کرنې د سکتور د مدرنیزه او ماشینیزه کولو او پراختیا له لارې د پایېدونکې اقتصادي ودې لومړیتوب په پام کې نیول، یوه له هغو موضوعاتو څخه ده چې اقتصادي کارپوهان یې د له لاسه وتلي فرصت په توگه یادوي او وایي، چې په دغه سکتور کې د تولید بالقوه ظرفیتونه لکه بشري سرچینې، پرېمانه اوبه او پراخې ځمکې او دښتې او له بله پلوه په دې برخه کې تر ډېره د امنیت، انرژۍ او ظرفیت لږه اړتیا د دې ښودنه کوي، چې په دې برخه کې پرمختگونه ممکن وو.

د ترانزیت بالقوه فرصت او وروستی پروژې

د ترانزیت ونډه د هر هېواد په عوایدو کې د پام وړ وي؛ خو په افغانستان کې د دې برخې نامؤثریت د ناوړه سیمه ییزې سیالی، ناامنی، د ترانزیتي بنسټونو د نشتوالي، کمزورې حکومتوالی، په دولتي ادارو کې د پراخ فساد او داسې نورو له امله بلل کېږي.

د اقتصادي جغرافیې له نظره، د افغانستان ترانزیتي ارزښت خورا زیات دی او ښه بېلگه یې هم د ورېښمو لار ده، چې له تاریخي شهرت څخه برخمنه ده او سمندري او ځمکنی ترانسپورت یې، لږ څه چې ډېر راکم کړی و؛ او اوس چې په آسیا کې اقتصادي پراختیا په غوړېدو ده او ژوندی اقتصادي وړتیاوې راټوکېږي، نو د دغې لارې بیا راژوندي کېدلو ته هم هیلي زیاتې شوې دي.

تر ډېره په نړیوالو محافلو کې د ورېښمو د لارې په څېر موضوع گانې مطرح کېږي؛ په داسې حال کې چې په ابتکاري ډول د حکومت له خوا نه دي وړاندې شوې. پکار ده، چې په ډېره بېره دغه لومړیتوب ته کار وشي او د سیمې په کچه د ترانزیت او ترانسپورت په برخه کې د افغانستان جیوسټراتېژیک او جیوایکونومیک موقعیت ژوندي کړي.

د ورېښمو د لویې لارې له پروژې رانیولې د گازو او برېښنا د ترانزیت او یا هم رېل پټلیو تر هغو پروژو پورې، چې وخت ناوخت یې دولت او نړیوالو د کار د پیلولو یادونه کړې، خورا زیات اقتصادي او سیاسي ارزښت لري. دا پروژې د کاري فرصتونو، د ترانزیت د عوایدو د کچې د لوړېدو، اقتصادي ودې او داسې نورو له پلوه، زیات اهمیت لري. دا چې افغانستان په بشپړ ډول د دغه راز پروژو پلي کېدو ته چمتو دی او له بلې خوا دارنگه سترې سیمه ییزې اقتصادي پروژې کولای شي، چې په سیمه کې اقتصادي او سیاسي ثبات او ټولنیزه هوساینه رامنځته کړي؛ نو افغان دولت ته پکار ده، چې دې مسئلې ته د یوه لومړیتوب په ډول پام وړ واړوي.

ابعاد گستردهٔ تقابل روسیه و غرب بر سر اوکراین

بعد از جنگ جهانی دوم و بخصوص پس از دسترسی قدرت‌های جهانی به اسلحهٔ اتمی، تصور این بود که دیگر این قدرت‌ها از ترس نابودی جهان، جرئت نخواهند کرد تا آغازگر یک جنگ جهانی تازه باشند. از آن بعد دنیای دوقطبی بجای اینکه شاهد درگیری مستقیم میان ابرقدرت‌ها باشد، هریک از ابرقدرت‌ها در تلاش این بود تا پای دیگری را در بحران‌های بین‌المللی و جنگ‌های متعارف و نیابتی در کشورهای دیگر بکشد و از این راه یکی از دیگری قربانی بگیرد.

با فروپاشی اتحاد شوروی و پایان جنگ سرد، توافق نانوشته‌ای میان روسیه و غرب شکل گرفت که اگر از یکطرف روسیه با خروج از اروپای شرقی از ادعای خود مبنی بر ابرقدرت بودن دست کشید، از جانب دیگر غرب هم در ابتدا تلاش نکرد تا منافع روسیه را در اروپای شرقی و در مجموع حوزهٔ نفوذ اتحاد شوروی سابق به چالش بکشد. اما رقابت میان روسیه و غرب در این حوزه در میدان اقتصادی و فرهنگی موجب شد تا مردم این کشورها در مورد آیندهٔ شان فراتر از ملاحظات و منافع روسیه و غرب تصمیم بگیرند. در اینجا است که امریکا بعنوان حامی به اصطلاح دیموکراسی و حق انتخاب برای مردم، پا به میدان می‌گذارد و حساسیت روسیه را بر می‌انگیزد.

بدون تردید جهان از نظر زمانی دهها سال از سال 1945 و پایان جنگ دوم جهانی فاصله گرفته است و نمی‌توان اروپای شرقی را همچنان بعنوان میراث دوران اتحاد شوروی، حوزهٔ نفوذ فدارسیون روسیه قبول کرد اما این نکته هم قابل دقت است که غرب باید با چه تعاملی با روسیه دست یابد تا از تنش‌های بیشتر جلوگیری گردد؟ رویدادهای اوکراین نشانهٔ بارز از تنش در روابط میان روسیه و غرب بوده و نشان از تغییر جهان در ابعاد بزرگتر دارد.

اما اکنون به نظر می‌رسد که روسیه بار دیگر به میدان رقابت برگشته و در صدد یارگیری در میان کشور هائی است که زیاد از امریکا دل خوشی ندارند. اگر نیروی ویرانگر سلاحهای اتمی نبود، ما تکرار این تجربه را شاهد می‌بودیم که جهان بار دیگر قدم به دوران یک جنگ جهانی دیگر می‌گذاشت تا نیروی برتری که از میان خاکسترهای چنین جنگی قد علم

می‌نمود، قواعد بازی را سر از نو تعیین می‌کرد اما در جهان امروز ظاهراً چنین جنگی که هیچ برنده‌ای نخواهد داشت، دور از امکان است.

حرکت ناتو بسوی شرق چالشی بود که اگر در گذشته روسیه در برابر آن واکنش نشان نداد، نه ناشی از بی تفاوتی بلکه ناشی از ضعف این کشور بود و اکنون که روسیه بار دیگر در سطح بین‌المللی قامت برافراشته و در صدد احیای نفوذ خود در منطقه است، امریکا قدرت کمتری برای مقابله با ایجاد موانع از جانب روسیه دارد.

الحاق کریمه به فدراسیون روسیه روابط میان امریکا و روسیه را بشدت تیره ساخت و غرب به وضع تعزیرات علیه روسیه پرداخت. هرچند روسها تلاش کردند تا با تماس با امریکا از تیره شدن بیشتر روابط بکاهند اما به نظر نمی‌رسد که وضع کاملاً به حالت عادی برگردد. بخصوص که مقامات اوکراینی اتهاماتی بالا تر از مداخله در امور داخلی اوکراین را بر روسها وارد نموده و روسیه را به حمله نظامی به اوکراین متهم کرده‌اند.

ناظران سیاسی به این باور اند که امریکا برای مقابله با چالش‌ها در سطح جهانی به همکاری روسیه نیازمند است. در عین حال امریکا برای استفاده از منابع قطب شمال، تحقیقات فضائی و مقابله با چالش‌های محیط زیستی به همکاری روسیه نیاز دارد.

از جانب دیگر تجرید روسیه توسط غرب به چرخش روسیه به سوی شرق می‌انجامد که با منافع امریکا در آسیا سازگار نیست. امریکا می‌داند که صحنه جهانی بسوی آسیا در حال تغییر است و این قاره در آینده نزدیک نقش مهم در معادلات بین‌المللی خواهد داشت. بنابراین راندن روسیه بسوی شرق و بخصوص چین می‌تواند منافع امریکا را در آسیا با چالش مواجه سازد. روسیه تلاش دارد تا ساختارهای منطقوی چون بریکس، سازمان همکاری شانگهای، سازمان پیمان امنیت جمعی و اتحادیه اورآسیائی را تقویت نماید و برای منابع انرژی خود خریدارانی در شرق بیابد. این کار موجب می‌شود تا اروپا با فشارهای بیشتر از ناحیه کمبود انرژی مواجه گردد.

امریکا برای مقابله با روسیه دست به اعمال یک سلسله تحریم‌ها علیه ماسکو زده است اما این نکته مشخص است که روسیه امروز با روسیه دوران فروپاشی اتحاد شوروی کاملاً متفاوت است. از جانب دیگر دنیای امروز هم با دنیای دهه نود میلادی کاملاً فرق کرده است. امروز نفوذ ایالات متحده در جهان در حال افول است. جنگ‌های افغانستان و عراق ثابت کرد که امریکا بعنوان قدرتی که مدعی رهبری جهان بود، در حل مشکلات جهانی ناکام مانده است. دلیل این امر اینست که امریکا حل هر مشکلی را با منافع ملی و استراتژیک خود در سطح جهانی می‌سنجد.

بنابراین امریکا مجبور خواهد شد تا در کشمکش بر سر اوکراین با روسیه کوتاه بیاید زیرا می‌داند که این مناقشه فقط می‌تواند ضعف امریکا را بعنوان یگانه ابرقدرت جهان در حل کشمکش‌های جهانی زیر سوال ببرد کاری که قبلاً در سوریه اتفاق افتاد و امریکا در برابر ایران و روسیه که به حمایت از رژیم اسد پرداختند، در نقشی ضعیف و منفعل ظاهر شد.

اما بحران اوکراین برای امریکا این فرصت را فراهم خواهد کرد تا به نفوذ بیشتر در اروپای شرقی بپردازد و حتی به این کشورها اسلحه بفروشد. در شرایطی که ناتو در تجربه خود در افغانستان توفیقی نداشت و حتی در میان اعضای این سازمان نظامی نشانه‌هایی از اختلاف دیده می‌شد، روسیه هراسی می‌تواند وسیله‌ای برای بخشیدن جان تازه به پیکر ناتو باشد.

در چنین شرایطی امکان جنگ میان امریکا و روسیه بر سر اوکراین وجود ندارد و حتی امکان دارد تا سرانجام امریکا خواست روسیه برای نظام فدرالی در اوکراین را هم بپذیرد اما نگاه روسیه به شرق برای دور زدن تحریم‌های غرب علیه این کشور می‌تواند تحولاتی را در آسیا موجب گردد.

ایجاد دردسر برای روسیه در آسیای میانه می‌تواند یکی از همین راه‌ها باشد. هرچند بعد از فروپاشی اتحاد شوروی، آسیای میانه بخشی از این کشور نیست اما روسیه به مرزهای جنوبی اتحاد شوروی هنوز هم به چشم مرزهای نفوذ خود می‌نگرد. امریکا سعی دارد تا نفوذ خود را در این منطقه گسترش بخشد. در محکوم کردن روسیه در سازمان ملل، قزاقستان و قرغیزستان به الحاق کریمه به روسیه رای ممتنع دادند. این مسئله می‌تواند مایه امید برای امریکا باشد تا از همگرایی با روسیه جلوگیری نماید و یا هزینه این همگرایی را بحدی بالا ببرد که روسیه توان پرداخت آنرا نداشته باشد.

نامنی‌های افغانستان بعنوان کانونی برای تهدید روسیه در جنوب، می‌تواند برای روسیه گران تمام شود و بلندپروازی‌های کریملین برای مبدل شدن به یک ابرقدرت را مهار نماید. بنابراین روسیه بزودی مجبور خواهد بود تا بسرعت در سیاست آسیائی خویش به تجدید نظر بنیادی بپردازد در غیر آن زمان در انتظارش نخواهد ماند. پایان